

Yaşlılık Temalı Sinema Filmlerinde Diyalogların Duygu Haritası*

Emotion Map of Dialogues in Old Age Themed Cinema Films

Duygu ERGÜN TAKAN** Savaş TAKAN*** Kamile Oya PAKER****

Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Received: 16.04.2023 ■ Kabul Accepted: 12.01.2024

ÖZ

Medya iletilerinin bireylerin algıları üzerindeki etkileri, çok çeşitli yaklaşımlarla teorileştirilmiştir. Gerbner'in Yetiştirme Teorisi de bunlardan biridir. Teori, televizyonun, bireylerin toplumsal gerçeklik algıları üzerinde önemli etkileri olduğunu savunur. Medya iletilerinin bireylerin algıları üzerindeki etkisinden hareketle, filmler aracılığıyla üretilen yaşlılık fikrinin, yaşlılığa dair gerçek yaşamdaki anlayışımızı şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Diğer yandan, medya iletilerinin izler kitleyi dönüştürme sürecinde duyguların rolü oldukça büyüktür. Buradan hareketle çalışmamızda, sinema filmleri aracılığıyla kurulan yaşlılığın gerçek yaşamdaki anlayışımızı nasıl şekillendirdiğine dair farklı bir perspektif geliştirebilmek amacıyla, yaşlılık temalı filmlerin diyaloglarındaki duygu yapısı araştırılmıştır. Bu doğrultuda, bir asırlık zaman diliminde üretilen tüm yaşlılık temalı filmlerin diyaloglarında, metin madenciliği yöntemiyle duygu analizi gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar tarihsel perspektifte ve ülke sinemaları çerçevesinde, betimsel bir yaklaşımla yorumlanmıştır. Çalışmamızın, sinemada metin madenciliği araştırmalarına örnek oluşturması ve sinemada yaşlılık olgusuna yönelik tartışmalara alternatif bir bakış açısı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Sinema, Metin Madenciliği, Duygu Analizi, Yetiştirme Teorisi.

ABSTRACT

The effects of media messages on individuals' perceptions have been theorized through various approaches. Gerbner's Cultivation Theory is one of them. The theory argues that television significantly affects individuals' perceptions of social reality. Based on the impact of media messages on individuals' perceptions, the idea of old age produced through movies shapes our understanding of old age in real life. On the other hand, emotions play a significant role in media messages transforming the audience. From his point of view, in order to develop a different perspective on how the idea of old age constructed through movies shapes our understanding of old age in real life, this study investigated the emotional structure in the dialogues of films about old age. To this end, using the text mining method, an emotional analysis was carried out in the dialogues of all old age-themed films produced over one century. The results are interpreted with a descriptive approach from a historical perspective and within the framework of country cinemas. Our study is expected to set an example for text-mining research in cinema and offer an alternative view to the discussions on the phenomenon of old age in cinema.

Keywords: Ageing, Cinema, Text-Mining, Emotion Analysis, Cultivation Theory.

* Bu makale Prof. Dr. Oya Parker'in danışmanlığında, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Tv ve Sinema Anabilim Dalı'na, Dr. Duygu Ergün'ün "Sosyoenformatik Yaklaşımdan Yaşlılık Temalı Filmlerde Duygu Yapısı: Metin Madenciliği Yöntemi Üzerinden Bir Analiz" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

İlerleyen teknoloji ve düşen doğum oranları, her yaştan insan için yaşam koşullarını dönüştürmektedir. Bu dönüşümden en fazla etkilenen kesim kuşkusuz yaşlılardır. Bunun nedeni, ilerleyen teknolojiler sayesinde insan ömrünün uzaması, sosyoekonomik ve kültürel nedenlerle doğum oranlarının azalmasıdır. Bu koşullarda dünya üzerinde yaşlı nüfus oranı artmakta ve bu da başka türden sosyoekonomik ve kültürel koşulları ortaya çıkarmaktadır. Neden-sonuç ilişkileriyle gelişen sosyoekonomik ve kültürel yeni durum, etki ve tepki çerçevesinde daima dinamik haldedir. Bu nedenle yaşlılık meselesi, güncel ve araştırılmaya açık bir yapıdadır. Özellikle gelişmiş toplumlarda yaşlı nüfus oranındaki artışlar dolayısıyla yaşlılık hakkında akademik açıdan her geçen gün genişleyen bir literatür bulunmaktadır.

Yaşlılığın tanımı kültüre ve zamana göre farklılaşabilmektedir. Yaşlanma algıları, yaşlı insanlara karşı toplumsal davranışları ve beklentileri (Pasupathi ve Löckenhoff, 2002, ss. 201-246) etkileyebileceği gibi, yaşlı yetişkinlerin yaşlanma durumu ile başa çıkma süreçlerini de etkilemektedir (Levy ve Myers, 2004, s. 628). Yaşlılık algısının inşasında medyanın rolü oldukça büyüktür. 1960'larda ve 1970'lerde George Gerbner tarafından kavramsallaştırılan Yetiştirme Teorisi, televizyonun, bireylerin toplumsal gerçeklik algıları üzerinde önemli etkileri olduğunu savunmaktadır (Gerbner, 1977). Teori, 1956-2000 yılları arasında iletişim bilimlerinde en çok başvuru alan üç kaynaktan biridir (Bryant ve Miron, 2004, s. 670). Bir medya organı olan sinema, çağın hem toplumsal dinamiklerini yansıtmakta hem de bu dinamiklerin üretilmesine katkıda bulunmaktadır (Kracauer, 1997, s. 300). Medya iletilerinin bireylerin algıları üzerindeki etkisinden hareketle, yaşlılık temalı filmlerde üretilen yaşlılık algısının, yaşlılığa dair gerçek yaşamdaki algılarımızı şekillendirdiğini söylemek mümkündür.

Sinema iletilerinin algıya dönüşmesinde duyguların rolü büyüktür (Kubrak, 2020, ss. 2-4; Ranciere, 2019, ss. 2, 26, 79; Tan, 2018, ss. 1-20; Tan, 1995, ss. 7-32). Duygular, beş duyu

organımızca tetiklenen fiziksel, ruhsal ve bilişsel bir etkileşimin ürünü olarak düşünülebilir. Duygular, dış faktörlerden etkilendiği gibi dış faktörleri etkileme gücüne de sahiptir. Bu açıdan duygular, soyokültürel bir sürecin hem parçası hem de belirleyicisi, biçimlendiricisi olarak düşünülebilir. Sinema, duyguların biçimlenmesinde etkin rol oynamaktadır çünkü sinema kültürel ve evrensel kodları ihtiva eder, onları yoğurur ve onlara şekil verir. Aynı zamanda bu kodlarla beraber şekil alır. Duygular da böyledir. Kültürel ve evrensel şemalarla şekillenir ve bu şemalara şekil verirler. Öte yandan, sinema aracılığıyla üretilen anlam ve kültürün alımlanmasında etkin rol oynayan duyguların izini sürmek adına sinema metinleri elverişli bir zemin oluşturmaktadır.

Çalışmamızda, yaşlılık temalı filmlerin gerçek yaşamda yaşlılık algımızı nasıl şekillendiriyor olabileceğine dair ipuçları elde etmek amacıyla, filmlerin betimsel bir duygu haritası oluşturulmaya çalışılmıştır. Duygu haritası oluşturmak için çalışmamızda, büyük miktarda verinin elde edilmesi, işlenmesi ve anlamlı sonuçlara dönüştürülmesi için geliştirilen veri madenciliği tekniklerinin, sinema aracılığıyla kurulan yaşlılık hakkında tarihsel açıdan kapsamlı bir perspektif sunma potansiyelinden hareket edilmiştir. İzleyicinin duygu ve algı oluşumunda önemli bir rolü bulunduğu için (Kozloff, 2000, s. 33), yaşlılık temalı filmlerin duygu yapısını ortaya koyabilmek üzere film diyaloglarına (altyazı metinlerine) odaklanılmıştır. Bu aşamada, dijital çağın dinamikleri ve gereksinimleri sonucu ortaya çıkan verinin sinematik olanaklarla entegrasyonundan faydalanılarak, filmlerin altyazı metinlerine duygu analizi (sentiment, emotion analysis, hate speech analysis) uygulanmıştır. Sonuçta, 100 yıllık bir zaman dilimi içerisinde çekilmiş ve yaşlılığın merkezde olduğu tüm filmler (379 adet) metin madenciliği yöntemiyle duygu yapıları bakımından betimsel olarak analiz edilmiştir.

Yaşlılık temalı filmlerdeki dilin ve duyguların diğer filmlerden farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koyabilmek amacıyla aynı işlem, kıyas grubu filmleri için gerçekleştirilmiştir. Buradaki kıyas

grubu, deneysel araştırmalardaki gibi bir kontrol grubu olarak düşünülmemelidir. Çalışmamızdaki kıyas grubu, odağımızdaki kategorik değişkenleri mukayese edebilmek amacıyla oluşturulan nitel bir karşılaştırma grubu olarak düşünülebilir. Sonrasında elde edilen sonuçlar hem tarihsel hem de ülke sinemaları açısından, betimsel yöntemle yorumlanmaya çalışılmıştır. Böylece, Gerbner'den hareketle toplumsal yaşlılık algımızın şekillenmesinde rolü bulunduğu bilinen medya iletilerinin, yaşlılık temalı filmler özelinde nasıl bir duygu yapısı ortaya koyduğunun anlaşılması sağlanmıştır.

Son olarak, kavramsal bir karışıklığa yol açmamak adına bu araştırmanın bir temsil çalışması olmadığına altını çizmek gerektiği düşünülmektedir. Araştırmada, veri madenciliği yöntemleri aracılığıyla, yaşlılık temalı filmlerde gömülü olan duygu yapısının betimlenmesine odaklanılmıştır. Ortaya konulan duygu yapısı aracılığıyla çalışmanın hem sinemada metin madenciliği araştırmalarına örnek oluşturması hem de sinemada yaşlılık olgusuna yönelik tartışmalara alternatif bir bakış açısı sağlaması beklenmektedir.

Çalışmada öncelikle, konuyla ilgili literatüre ve ardından kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Akabinde, çalışmanın yöntemi ele alınmıştır. Sonrasında yaşlılık temalı filmlerin duygu haritasını oluşturmak üzere gerçekleştirilen uygulamanın sonuçları detaylı şekilde tartışılmıştır.

Yaşlılığın Sinemada Temsili

Sinema, kültürel anlamda farklı senaryoların oynanabileceği, farklı durumların deneyimlenebileceği ve farklı öznelliklerin inşa ve işgal edilebileceği bir tür laboratuvar işlevi görmektedir. Bu anlamda sinema, her filmin belirli bir tartışma türü olarak söylemsel oluşumlara katıldığı daha geniş bir toplumsal tartışmanın yalnızca bir parçası değildir. Aynı zamanda film ve medya, doğrudan bilgi ve birikimimiz nedeniyle gerçekliğimizin kendisini oluşturmaktadır. Gerbner, medya iletilerinin toplumsal gerçekliğimizi nasıl şekillendirebileceğini, televizyon içerikleri ve izler

kitle ile gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda adını verdiği Yetiştirme Teorisi ile açıklamaktadır. Yetiştirme Teorisi, televizyon izlemenin insanların dünyaya bakışını etkilediğini ve tipik olarak yüksek bir risk ve güvensizlik duygusuna yol açtığını öne sürer (Gerbner, 1977, s. 149). Teori birbiriyle ilişkili iki ifadeye dayanmaktadır: (1) Televizyon programları gerçek dünyanın tutarlı fakat çarpıcı biçimde çarpıtılmış bir görünümünü temsil eder ve (2) bu tutarlı ve formüle edilmiş olarak çarpıtılmış temsillerin aşırı izlenmesi, izleyicinin dünya görüşlerinin şekillenmesine aracılık eder (Morgan, 2009, ss. 75-78; Shanahan vd., 1999, s. 223; Shrum, 2017, ss. 3-5). Diğer bir ifadeyle, Gerbner araştırmalarında, içerik çözümleme yöntemini kullanarak bir kültürü medya üzerinden analiz etmeye çalışır ve televizyondan aktarılan kültürel değerlerin toplamda bir kanıksama oluşturduğunu iddia eder. Ona göre televizyon tutumları eker, yetiştirir ve nüfusun günlük kültürünün ortak kaynağını oluşturur. İstenen ortam veya bireyin oluşması uzun zamanı almaktadır. Süreç sonunda televizyon aracılığıyla yapay bir kültür oluşturulmaktadır.

Kültürel gerontolog ve film eleştirmeni Sally Chivers (2019, s. 1), yaşlanmayı ve onun belirtilerini (gümüş saçlı oyuncular, gümüş yıldızlar) dikkat çekici bir şekilde öne çıkaran artan sayıda filme atıfta bulunmak için yaşlılığın sinematik temsilleri üzerine yaptığı çalışmasında "gümüşlenme ekranı (silvering screen)" terimini türetmiştir. Chivers, bir dizi yaşlılık filmini derinlemesine incelediği çalışmasının sonunda, genel olarak silvering screen'in, baskın ekonomik değerlerle desteklendiğini ve bu değerlerin, ahlaki olmak yerine politik ekonomi ile ilintili olduğundan söz etmektedir. Daha yakın tarihli bir yayında Josephine Dolan (2018, s. 15), hem ana akım sinemada yaşlılığın yaşlanan yıldızları için yeni roller aracılığıyla artan görünürlüğüne hem de filmlerin yaşlılık üzerindeki kârlı etkisine atıfta bulunarak bu terimden yararlanmaya devam etmiştir. Günümüz tablosunda, bebek patlaması olarak anılan kuşağın da yaşlanmasıyla, film sektöründe geniş çapta 'gümüş' yıldızlar parlamaya başlamıştır.

Sinemanın yaşlılık temsillerinin kitlesel etkisindeki role odaklanan güncel araştırmalarında Casado-Gual (2020, s. 2257), yaşlanan nüfusun yarattığı radikal demografik değişimin, Batı dünyasında popüler kültürün dönüşümüne yol açtığını ve sinemanın, sözde 'uzun ömür devrimi'nden özellikle etkilenen popüler sanatlardan biri olduğunu ifade etmiştir. Çünkü Hollywood ünlü kültürünün önemli bir kısmı ve ana akım film izleyicileri, aynı yaşlanan demografiye aittir. Aynı kaynağa göre, beyaz perde için yaşlanma hikayelerini anlatma ve tüketme ihtiyacının artması, yalnızca başrollerinde yaşlı karakterlerin yer aldığı filmlerin sayısının artmasında değil, aynı zamanda bizzat sinema anlatılarının kendisinde de görülebilmektedir.

Crosthwaite'in (2014, s.27) ifadesiyle, "film endüstrisi her zaman yaşlanma ve yaşlı insanlar sorununu çözenin bir yolunu bulmuştur". Crosthwaite'a göre söz konusu sorun (sinemada yaşlı temsilleri sorunu), uzunca bir süre iki şekilde çözümlenmiştir. Yaşlılık bir müddet Frank Capra'nın yönettiği *Arsenic ve Old Lace* (1944) ya da Donald Petrie'nin yönettiği *Grumpy Old Men* (1993) filmlerinde olduğu gibi korkunç yaşlı kötü adamlar aracılığıyla sunulan kaba güldürü şeklinde temsil edilmiştir. Bir diğer temsil biçimi ise Akira Kurosawa'nın yönetmenliğini üstlendiği *Yaşamak* (1952), Hal Ashby'nin yönettiği *Harold ve Maude* (1972) ve Ingmar Bergman'ın yönettiği *Yaban Çilekleri* (1957) gibi ölümü felsefi yönden ele alan cesur filmlerle ortaya koyulmuştur. Yaşlılık olgusu, Robert Aldrich'in yönettiği *Whatever Happened to Baby Jane* (1962) ya da Billy Wilder'in yönettiği *Sunset Boulevard* (1950) gibi dönemin bazı filmlerinde ise dehşet sebebi olarak temsil edilmiştir. Diğer bir değişle, çoğu durumda, yaşlı karakterler basitçe ana eylemin sınırına ve dolayısıyla hayatın kenarına indirgenmiştir.

Cohen-Shalev'in (2009, s. 53) görüşüne göre, yaşlanma veya yaşlılık konusunu ele alan filmlerde son zamanlarda yaşanan artışa rağmen, neredeyse tüm ana akım filmler, yanıltıcı, zorlayıcı ve aşağılayıcı bir yaşlılık görüntüsü sağlama eğilimindedir. Cohen-Shalev, bu yanlış anlamaların önemli bir kısmını, yaşlanma sürecine ilişkin orta

yaş görüşünün film endüstrisindeki üstünlüğüyle ilişkilendirmektedir (2009, ss. 1-2, s. 14). Bu açıdan yaşlanma olgusuna yönelik kırılma algısı, yaşlı bireylerin yaşlılığı deneyimlemelerinden ziyade, orta yaşlı kitlenin yaşlanmaya dair kaygıları dolayısıyla şekillenmiş bir algı olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla yaşlılık temalı sinema filmlerinin yaşlı bireylerin gerçekliğini ekrana taşımaktan ziyade, yaşlanmaktan korkan orta yaşlı bireylerin yaşlılığa dair endişelerini taşıdığını söylemek mümkündür. Diğer bir değişle, sinema filmleri aracılığıyla orta yaşlı bireylere ait bir yaşlılık algısı pekiştirilmeye devam etmektedir.

Meneghel ve Minayo'ya (2021, s. 74) göre sinemanın sembolik, hayali ve metaforik dili, sağlık, hastalık, acı, neşe ve hüznün gibi çok çeşitli duygu durumları ve sosyokültürel yapılar hakkında bilgi edinmek, bakım, sağlık ve yaşam geliştirme deneyimlerini paylaşmak, olasılıkları genişletmek ve bağımlı yaşlılık gibi insan ıstırabını ve sınırlamalarını anlamak için kaynaklar sağlar. Luhmann ve Cross'un (2000, s. 1) belirttiği gibi: "Toplumumuz veya aslında içinde yaşadığımız dünya hakkında ne biliyorsak, kitle iletişim araçları aracılığıyla biliyoruz." Medyayı bu anlamda yalnızca ikinci bir doğa olarak değil, aynı zamanda çok yönlü bir gerçekliğin bölünmez bir parçası ve aktif faili olarak görmek gerekir. Bu açıdan sinema, etkin bir kitle iletişim aracı olarak, medyanın yaşlılık olgusuna yönelik rolünü ve uygulamalarını tarihsel ve kültürel perspektifte ölçmek için anlamlı bir göstergedir. Görülebileceği gibi bugüne kadar bu konudaki ölçümler büyük oranda sorunlu yaşlı temsillerine işaret etmiştir.

Bilinebilen kadarıyla bugüne dek yapılan araştırmaların hiçbiri, 100 yıl gibi geniş bir zaman diliminde tüm yaşlılık filmlerini ve zaman içerisindeki değişimlerini incelememiştir. Bütüncül bir perspektifte yaşlılık filmlerine bakabilmek için çalışmada, daha önce böyle bir amaç için kullanılmamış bir yöntem olan veri madenciliğinden yararlanılmış ve yaşlılık olgusuna dair ipuçları barındırması dolayısıyla yaşlılık filmlerinin gerçekte nasıl bir duygu durumu ortaya koyduğunu anlayabilmek amacıyla, yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerine duygu analizi

uygulanmıştır. Bu bağlamda bir sonraki bölümde duygular sosyoloji ve sinema ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır.

Duygular Sosyolojisi ve Sinema

Duyguların insan yaşamında ve güdülenmesinde önemli işlevleri bulunmaktadır (Matsumoto vd., 2013, ss. 454, 465). Örneğin, korku duygusu kişinin yaşamını devam ettirmesine aracılık edebilmekteyken; öfke duygusu ise kendiliğın korunmasını sağlamaktadır (Greenberg, 2004, ss. 5, 9). Alanyazında duygu kavramının çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır. Bir tanıma göre duygu “evrensel paylaşımlara, kültüre ve bireye özgü olaylara verilen ve ayırt edici özellikleri olan otomatik tepkiler”dir (Ekman ve Cordaro, 2011, s. 364). Burada otomatik tepki ifadesiyle duygunun biyolojik kökeni vurgulanmaktadır. Özellikle nöronal süreçlerin saliseler içerisinde işleyişi, duyguların otomatik yapısını ortaya koymaktadır. Tanımda, duygunun üç alana yönelik otomatik tepki olduğu belirtilmektedir: Evrensel paylaşımlar, kültür ve bireye özgü olaylar.

Literatürde, temel duyguların içerisinde hangi duygular olacağına yönelik çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Bu tartışmalar, temel duyguların karakteristik özellikleri üzerinden ilerler. Ancak öncelikle, bir duyguya temel duygu denilebilmesi için gerekli bazı ölçütler bulunmaktadır. Ekman ve Cordaro'ya (2011, s. 365) göre temel duyguların ayırt edici evrensel ve fizyolojik belirtilerinin olması, otomatik uyarılma sonucu oluşması, duyguları ortaya çıkaran tetikleyicilerinin benzer olmasının yanı sıra diğer primatlarda da benzer belirtilerinin olması gerekmektedir. Temel duyguların bir diğer özelliği hızlı ve kısa sürede oluşabilmesidir. Ayrıca kendiliğinden oluşabilmesi, ayırt edici düşünceler, anılar ve öznel yaşantıların olması, gelişimsel olarak kendine özgü olması, sınırlandırılmış bir hedefinin olmaması ve her türlü olayda ortaya çıkabilmesini içermektedir. Ekman'a göre bu ölçütlere uyan altı temel duygu bulunmaktadır. Bunlar, şaşkınlık, öfke, korku, iğrenme, üzüntü ve eğlencedir (Ekman, 1992a, ss. 193-194). Daha sonraki çalışmasında Ekman (2000), bu duyguları geliştirmiş ve temel

duygularını; eğlenme, aşağılama, hoşnutluk, mahcubiyet, heyecanlanma, suçluluk duygusu, gurur, rahatlama, memnuniyet, zevk, utanç olarak genişletmiştir. Bazı araştırmacılar (Izard, 1977, ss. 269-273) utanç, merak ve suçluluk duygularının da temel duygular olabileceğini ileri sürmektedirler.

Duygular farklı şekillerde ölçülebilmektedir. Duyguları ölçmek için kullanılan psikolojik yöntemlerle oluşturulan çeşitli duygu analiz araçları, günümüzde veri ve metin madenciliği çalışmalarında yaygın olarak tercih edilmektedir. Bu ölçüm metodolojilerine göre oluşturulan madencilik araçları kullanılarak gerçekleştirilen duygu analizi, duygu madenciliği olarak da adlandırılmaktadır (Harb vd., 2020, s. 3). Duygu madenciliği, bir duygu modeline göre duygunun diğer boyutlarını ortaya çıkararak, kutupluluk tanımlamasının ötesine geçer (Munezero vd., 2014, s. 6). Ekman'ın temel duyguları (Ekman ve Friesen, 1982), duygu madenciliği için yaygın olarak kullanılmaktadır (Harb vd., 2020, s. 3).

Duygu madenciliği üzerine çok çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin eğitim setlerine açıklama eklemek, öğrenme ve özellik mühendisliğine dayalı duygu sınıflandırıcıları geliştirmek için yöntem öneren çalışmaların (Johnson vd., 2012) yanı sıra duygu sözlüklerinin oluşturulması ve geliştirilmesine yönelik araştırmalar (Fernández-Gavilanes vd., 2018) mevcuttur. Ayrıca sosyal medya uygulamalarından elde edilen veriler aracılığıyla duyguların sosyal katılım üzerindeki etkisini (Kanavos vd., 2018), stres ve sağlık ilişkisinin izlenmesini (Gruebner vd., 2017), borsa çöküşünün duygusal sonuçlarını (Ge vd., 2020) ve duyguların ürün tavsiyesi üzerindeki etkilerini (Ren ve Hong, 2019) inceleyen çalışmalar da bu kapsamda örneklendirilebilir. Öte yandan sinema filmlerinin izlerkitle tarafından alımlanmasına yönelik duygu madenciliği çalışmaları da bulunmaktadır (Virginia, 2016; Piçarra, 2022). Ancak bilinebilen kadarıyla, sinemada filmlerinin altyazı metinleri üzerinden duygu analizi gerçekleştiren bir çalışma bulunmamaktadır. Bu durum, aynı zamanda bu çalışmanın özgün yönünü oluşturmaktadır.

Özetlemek gerekirse duygular, beş duyu organımızca tetiklenen fiziksel, ruhsal ve bilişsel bir etkileşimin ürünü olarak düşünülebilir. Duygular, dış faktörlerden etkilendiği gibi dış faktörleri etkileme gücüne de sahiptir. Bu açıdan duygular, soyokültürel bir sürecin hem parçası hem de belirleyicisi, biçimlendiricisi olarak düşünülebilir. Sinema, duyguların biçimlenmesinde etkin rol oynamaktadır. Çünkü sinema iletilerinin algıya dönüşmesinde duyguların rolü büyüktür (Ranciere, 2019, s. 2). Film, sürükleyici kapasiteleri nedeniyle duygusal uyarılara tepkiyi artırma potansiyeliyle tanınan bir ortamdır (Gross ve Levenson, 1995, s. 88). Bu yönüyle sinema, kültürel kodlarla beraber evrensel kodları ihtiva eder, onları yoğurur ve şekil verir. Aynı zamanda bu kodlarla beraber şekil alır. Duygular da benzer şekilde kültürel ve evrensel şemalarla şekillenir ve bu şemalara şekil verirler.

Sinema öte yandan, gerçekliği çok çeşitli yollarla inşa edebilmektedir. Örneğin anlatıcı, diyaloglar yoluyla izleyiciye olayların gerçekliğinden ipuçları sunar; olaylar arasında kurduğu bağıntılarla izleyiciye bir yaşanmışlık ortamı yaratır. Sinemada film diyaloglarına dair çalışmasında Kozloff (2000, s. 6), sinemanın anlatı unsurlarına dair çok çeşitli konulara odaklanan pek çok çalışma bulunmasına rağmen, film diyaloglarının çok az çalışıldığını ifade eder. Kozloff'a (2000, ss. 33, 51) göre film diyalogları, filmin deneyimlenmesinde, duygu ve algı oluşumunda ve buna paralel şekilde anlamın inşasında kritik rol oynar. Bu açıdan, sinema aracılığıyla üretilen anlam ve kültürün alımlanmasında etkin rol oynayan duyguların izini sürmek adına sinema metinleri elverişli bir kaynak oluşturmaktadır.

Yöntem

Yetiştirme Teorisi, televizyon izlemenin insanların dünyaya bakışını etkilediğini ve tipik olarak yüksek bir risk ve güvensizlik duygusuna yol açtığını öne sürer. Çalışmada Gerbner'in Yetiştirme Teorisi'nden (Gerbner ve Gross 1976) yola çıkılarak filmlerin, gerçek yaşamda yaşlılık algımızı nasıl şekillendiriyor olabileceğine dair ip uçları elde etmek amacıyla, film metinlerinde gömülü olan yaşlılık algısının tarihsel ve kültürel perspektifte

duygular üzerinden betimlenmesine çalışılmıştır.

Betimsel bir duygu haritası oluşturabilmek için, 100 yıllık bir zaman dilimi içerisinde çekilmiş ve yaşlılığın merkezde olduğu filmler belirlenmiştir. Filmlerde gömülü olan yaşlılık algısını ortaya koyabilmek adına, izleyicinin duygu ve algı oluşumunda önemli bir rolü bulunduğu için (Kozloff, 2000, ss. 33, 51), "film diyaloglarına (altyazı metinlerine)" odaklanılmıştır.

Makalede, verilerin toplanması ve işlenmesi aşamasında, günümüzde birbirinden farklı pek çok disiplin tarafından yaygın şekilde kullanılan (Olesen ve Kisjes, 2018, ss. 129-133; Shen vd., 2019, ss. 10-11) metin madenciliği (Sentiment Analysis, Emotion Analysis, Hate Speech Analysis) yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede, yaşlılık olgusunu merkezine alan sinema filmlerinin altyazıları, metin madenciliği yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni, altyazı metinlerine ulaşılabilen yaşlılık temalı filmlerin tamamının duygu yapısına dair kapsamlı bir fikir oluşturabilmek ve zaman içerisindeki değişimi gözlemleyebilmektir.

Çalışmanın örneklemini belirlemek üzere Internet Movie Database (IMDB)'de 20 Şubat 2022 tarihinde "yaşlılık" (Sitede 'elderly, senile, older people, older person, ageing, grandmather, grandfather' kelimeleriyle taratılmıştır) etiketi ile tarama yapıldığında toplam 709 adet film ile karşılaşmıştır. Ancak bu filmlerin önemli bir bölümünde sadece yaşlı bir karakter bulunmaktadır ve film genel olarak yaşlılık temasında değildir. Bu nedenle, 709 adet film içeriği, amaca yönelik olarak manuel şekilde incelenmiş ve yaşlı karakterlerin yanı sıra yaşlılık temasının merkezde olduğu 376 adet film belirlenmiştir. Dolayısıyla yaşlılığı odağına alan tüm filmler incelenmek üzere seçilmiş ve böylece, çalışmanın evrenine dahil edilen tüm filmler analiz edilmiştir. Bu nedenle çalışma içerisinde örneklem filmleri yerine, analiz filmleri ifadesi kullanılmıştır.

Yaşlılık filmlerindeki dilin ve duyguların diğer filmlerden farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koyabilmek amacıyla çalışmada, nitel anlamda

bir kıyas grubu oluşturulmuştur. Kıyas grubu, analiz filmleri ile karşılaştırma yapabilmek üzere oluşturulmuştur. Buradaki kıyas grubu, deneysel araştırmalardaki gibi bir kontrol grubu olarak düşünülmemelidir. Çalışmadaki kıyas grubu, odaklanılan kategorik değişkenleri karşılaştırabilmek amacıyla oluşturulmuştur. Veri manipülasyonu yapılan bir deneysel araştırmadaki kontrol grubundan farklı olarak kıyas grubu, söz gelimi hangi duygunun başat olduğu konusunda bir kıyaslama yapılmasını sağlayacaktır. Bu açıdan kıyas (sınama) grubu olarak ifade edilmiştir. Çalışmada, kıyas grubu için IMDB'de en yüksek puanlara sahip filmlerin listelendiği "Top 250 Movies" başlığı altında yer alan 250 adet film seçilmiştir.

376 adet filmin "künye" bilgilerini internet ortamından topluca çekebilmek için OMDB'nin (The Open Movie Database) sunduğu API (Application Programming Interface)'den yararlanılmıştır. OMDB, IMDB'nin açık kaynak (open source) yansısidir (kopyasıdır).

Elde edilen künye bilgileri içerisinde var olan "film yapım yılı" bilgisi aracılığıyla filmler üç farklı döneme göre (1920-1969, 1970-1999, 2000-2020) kategorize edilmiştir. Daha sonra, en fazla yaşlılık temalı filmin yapıldığı ülkeleri tespit edebilmek üzere filmler, künye bilgileri üzerinden "ülkelere göre" kategorize edilmiştir. Buna göre en fazla yaşlılık temalı filmin yapıldığı ülkeler sırasıyla ABD, İngiltere, Almanya, Fransa ve Japonya'dır. Sonraki aşama, altyazıların elde edilmesi aşamasıdır. Örnekleme dahil edilen filmlerin İngilizce dilindeki altyazıları "OpenSubtitles (Erişilebilir Altyazı)" adlı siteden indirilerek elde edilmiştir. Her bir alt yazı (IMDB ID'leri dolayısıyla aynı zamanda her bir film), öncelikle ülkelere göre, daha sonra yıllara göre ayrılmıştır. Akabinde, altyazılar sürelerine ayrılmıştır. Bunun yapılmasındaki amaç, bir filmin süresi boyunca duygusal iniş çıkışları tespit edebilmek ve bu değişimleri yorumlayabilmektir.

Metin madenciliği aşamasında, Pysentimiento

(Pérez vd., 2021) programı kullanılarak metinlerdeki çeşitli duyguların tespitine (sentiment analysis, emotional analysis) ve HateSonar (Davidson vd., 2017) programı kullanılarak metinlerdeki nefret söylemine (hate speech analysis) bakılmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan duygu analizi aracı (Pysentimiento), Ekman'ın (1992b, s. 550) altı temel duygusunun (şaşkınlık, öfke, korku, iğrenme, üzüntü ve eğlence) yanı sıra metindeki olumlu-olumsuz duyguların eğilimini ölçmektedir. Kullanılan diğer duygu analizi aracı (HateSonar), dilin "saldırgan ve ayrıştırıcı olup olmadığını, nefret söylemi barındırıp barındırmadığını ve her iki olumsuz niteliğin metinlerde bulunup bulunmadığını" ölçmektedir. Burada saldırgan dil, nefret söylemine oranla daha hafif bir olumsuzluk içermektedir (Davidson vd., 2017). Diğer bir deyişle saldırganlık ve olumsuzluk oranı olarak "her ikisini de barındırmayan dil" 0; "saldırgan, ayrıştırıcı dil" 1; ve "nefret söylemi" 2 puan gibi düşünülebilir. Pysentimiento ve HateSonar araçlarının seçilmesinin nedeni, analizlerin gerçekleştirildiği dönemde geçerlilik ve güvenilirliği kanıtlanmış en güncel ve popüler araçlar olmalarıdır.

Yaklaşık 100 yıllık bir zaman diliminde çekilmiş yaşlılık temalı 376 sinema filminin duygu yapısına dair elde edilen veriler, tarihsel ve kültürlerarası perspektifte betimsel bir anlayışla analiz edilmeye çalışılmıştır. Detaylı veri ve bulgulara GitHub¹ linki üzerinden erişilebilir.

Sınırlılıklar

Madencilik çalışmalarında veri kalitesi oldukça önemlidir. Geçerliliği ve güvenilirliği bilimsel yayınlarla kanıtlanmış madencilik araçlarının kullanılması, veri kalitesi ve dolayısıyla araştırmanın geçerliliği açısından elzemdir. Bu aynı zamanda, analiz aşamasının sonuçlarını doğrudan etkilediği için veri kalitesinin tüm araştırma döngüsü boyunca değerlendirilmesi, iyileştirilmesi ve kontrol edilmesi gerektiği anlamına gelir (Maydanchik, 2007, ss. 28-48; Sreenivasan, 2013, ss. 1-2). Çalışmada veri kalitesi ile ilgili problemlerin önüne geçebilmek amacıyla geçerliliği ve

1 <https://github.com/savastakan/yaslilik>

güvenirliği kanıtlanmış Pysentimiento (Pérez vd., 2021) ve HateSonar (Davidson vd., 2017) araçları tercih edilmiş ve veri kalitesi, elde edilen bulgular çerçevesinde araştırma döngüsü boyunca gözden geçirilmiştir.

Diğer bir sınırlılık, seçilmiş filmlerin bazılarının çeşitli dillerden İngilizceye çevrilmiş altyazı metinlerinden oluşmasıdır. Bir diğer nokta, duygu analizini gerçekleştirmek üzere kullanılan araçların, genellikle X (Twitter) vb. gibi sosyal platformlarda üretilen verilerle modellerinin oluşturulmasıdır.

Çalışmada yer verilen rakamlara, çalışmanın gerçekleştirildiği tarih nedeniyle, 2022 yılı yapımların bazıları ve 2023 yılı yapımların tamamı dahil edilememiştir. Diğer yandan yaşlılık filmlerinin sayısına dair belirleme, manuel olarak iki kişi tarafından yapılmıştır. Bu şekilde, yaşlıları ve yaşlılık olgusunu merkeze alan 376 adet film tespit edilmiştir. Ancak bu konuya farklı yaklaşan uzmanlarca söz konusu rakamın az da olsa değişiklik gösterebilmesi mümkündür.

Ayrıca sinemada diyalog, her ne kadar önemli bir parçası olsa da anlatının tek unsuru değildir. Diyalog dışında ses, görüntü vb. gibi anlatı unsurları da bulunmaktadır. Diğer yandan, duygu aktarımı açısından diyalogun kendi içerisinde tonlama ve vurgu gibi detaylar da bulunmaktadır. Bu açıdan çalışmanın bir film analiz çalışması olmadığı ve sinema filmleri hakkında bütüncül ve geleneksel bir inceleme iddiasında bulunmadığını belirtmek önem taşımaktadır. Kozloff'dan (2000, ss. 33, 51) hareketle, "film diyaloglarının filmin deneyimlenmesinde, duygu ve algı oluşumunda ve buna paralel şekilde anlamın inşasında kritik rol oynaması" dolayısıyla, filmlerin ihtiva ettikleri duygular hakkında önemli ipuçları verme potansiyeli taşıması ve büyük verilerle çalışmaya imkan sunması nedeniyle film diyalogları tercih edilmiştir.

Ancak çalışmada, filmlerin senaryolarında meta bilgilerin fazla olmasından dolayı, Yetiştirme Teorisi açısından, "duyguların seyirciye ulaştığı halinin daha iyi anlaşılabilmesi adına" izleyiciye doğrudan

ulaşan metinler, yani altyazı metinleri tercih edilmiştir.

Yaşlılık Filmlerinin Duygu Haritası

Bu bölümde yaşlılık temalı filmlerin, altyazı metinlerinde duygu çeşitliliğine, olumlu-olumsuz duygu yapısına ve nefret söylemine bakılmış ve elde edilen sonuçlar açıklanmıştır.

Duygu Çeşitliliği (Emotion Analysis)

Yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde duygu çeşitliliğine bakıldığında, kullanılan duygu analiz aracı çerçevesinde listelenen 6 duygu ifadesi içerisinde "kızgınlık" duygusu, en sık rastlanan duygu olarak karşımıza çıkmıştır. Sonuçlara göre yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde en az varlık gösteren duygu "şaşkınlık" olarak tespit edilmiştir.

Tarihsel perspektifte, 1920-1969, 1970-1999 ve 2000-2020 yılları özelinde filmler 30'ar dakikalık periyotlara bölünmüştür. Her üç zaman dilimine genel olarak bakıldığında, kızgınlık ve öğrenme duygularının her 30'ar dakikalık periyotlarda, diğer duygulara göre daha sabit bir şekilde bulunduğu, üzüntü duygusunun ise filmlerin son 30 dakikalık zaman dilimlerinde istisnasız şekilde azaldığı görülmüştür. Yani altyazı metinlerinden hareketle yaşlılık temalı filmlerin genel olarak, üzüntünün azaldığı bir son ile bittiğini söylemek mümkündür. Diğer yandan 1920-1969 yıllarında, filmlerin başından sonuna değin duygu iniş çıkışlarının çok fazla olduğu, sonraki dönemden günümüze, bu iniş çıkışların daha az belirgin ve tüm duygulara yer verecek türden dengeli bir yoğunlukta seyrettiği söylenebilir.

ABD yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde "kızgınlık" duygusu, tüm zamanlarda en sık rastlanan duygu olarak belirlenmiştir. En az varlık gösteren duygu "şaşkınlık" olarak tespit edilmiştir. Tarihsel perspektifte bakıldığında, geçmiş yıllardan günümüze korku ve öğrenme duygularının yoğunluğunun azaldığı; buna karşın neşe duygusunun istikrarlı şekilde varlığını ve yoğunluğunu koruduğu dikkat çekmektedir. Yani günümüze yaklaştıkça ABD yapımı yaşlılık temalı

filmlerde neşe duygusunun öne çıktığını söylemek mümkündür.

Almanya yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde “kızgınlık” duygusu fazladır. Almanya yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde en az varlık gösteren duygu “şaşkınlık” olarak belirlenmiştir. Tarihsel perspektifte, 1920-1969 yılları arasında en belirgin duygunun iğrenme olduğu, ancak zaman içerisinde duygu yoğunluklarının birbirine yaklaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra üzüntü duygusunun, geçmiş yıllardan günümüze değin dikkat çekici ve düzenli bir şekilde arttığı dikkat çekmektedir. Bu açıdan, günümüze yaklaştıkça Almanya yapımı yaşlılık temalı filmlerin daha hüzünlü bir tona büründüğünü söylemek mümkündür.

Fransa yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, “kızgınlık” duygusu, tüm zamanlarda en sık rastlanan duygu olarak belirlenmiştir. En az varlık gösteren duygu “şaşkınlık” olarak tespit edilmiştir. Tarihsel perspektifte, 1920-1969 yılları arasında korku ve üzüntü duyguları yok denebilecek kadar azken, zaman içerisinde baskın olmaya başlamışlardır. Buna göre, günümüze yaklaştıkça Fransa yapımı yaşlılık temalı filmlerdeki diyalogların daha gerilimli ve hüzünlü bir tona büründüğünü söylemek mümkündür.

İngiltere yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde “kızgınlık” duygusu, tüm zamanlarda en sık rastlanan duygu olarak belirlenmiştir. En az varlık gösteren duygu ise “üzüntü”dür. Tarihsel perspektifte, 1920-1969 ve 1970-1999 yılları arasında korku ve üzüntü duyguları, diğer duygulara kıyasla oldukça geri planda kalırken, günümüze yaklaştıkça belirgin olmaya başlamışlardır. Diğer ülkelerden farklı olarak, İngiltere yapımı yaşlılık temalı filmlerin diyaloglarında, zamanların tümünde neşe ve şaşkınlık duyguları belirgindir. Bu açıdan, genel olarak İngiltere yapımı yaşlılık temalı filmlerin, diğer ülkelere kıyasla daha neşeli bir tonda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Japonya yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde “kızgınlık” duygusu, tüm zamanlarda

en sık rastlanan duygu olarak belirlenmiştir. En az varlık gösteren duygu “şaşkınlık” olarak tespit edilmiştir. Tarihsel perspektifte, 1920-1969 yıllarında üzüntü duygusu yok denebilecek kadar geri planda kalmış, ancak zaman içerisinde baskın olmaya başlamıştır. Kızgınlık korku, iğrenme ve şaşkınlık, ilk zaman periyodunda baskın duygular olarak öne çıkmaktadır. Zaman içerisinde bu duygular daha az baskın hale gelmiştir. Yani genel olarak Japonya yapımı yaşlılık temalı filmlerin diyaloglarında, zaman içerisinde çeşitli duyguların daha dengeli şekilde yer bulduğunu söylemek mümkündür.

Kıyas grubu filmleri, tarihsel perspektifte duygu durumları açısından yaşlılık temalı filmlerle karşılaştırıldığında dikkat çeken tablo, geçmişten günümüze yaklaştıkça yaşlılık temalı filmlerde tüm duyguların daha dengeli ve birbirine yakın şekilde yer bulması; buna karşın kontrol grubu filmlerinde tarihin tüm zamanlarında duyguların keskin bir biçimde iniş çıkış halinde bulunmasıdır.

Olumluluk-Olumsuzluk Eğilimi (Sentiment Analysis)

Üç farklı zaman dilimi içerisinde yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde hakim duyguların pozitif mi negatif mi yoksa nötr mü olduğuna bakılmış ve tüm zaman dilimlerinde nötr duyguların baskın olduğu tespit edilmiştir. Bulgularda dikkat çeken bir diğer nokta, üç farklı zaman diliminde de pozitif eğilimlerin, nötr ve negatif eğilimlerin önüne yalnızca filmlerin son 30 dakikalık bölümlerinde geçebiliyor olmasıdır. Aynı zamanda filmlerin aynı dakikasında (son 30 dk.) negatif duygular, diğer dakikalarına göre hep en düşük düzeydedir. Bu açıdan, altyazı metinlerinden hareketle yaşlılık temalı filmlerin, zamanların tümünde genel olarak pozitif atmosfer ile bittiği sonucu çıkarılabilir. Üstelik bu durum, 2000-2021 yılları arasında hiç olmadığı kadar belirgindir.

ABD yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde üç farklı zaman dilimi içerisinde, nötr duyguların baskın olduğu tespit edilmiştir. ABD yapımı yaşlılık filmleri özelinde dikkat çeken bir diğer nokta, genel tabloya benzer şekilde pozitif duyguların, üç farklı zaman diliminde de filmin son

30 dakikalık bölümünde en fazla yer bulmasıdır. Benzer şekilde filmlerin aynı dakikasında (son 30 dk.), diğer dakikalara kıyasla negatif duygular en az yer bulur. Altyazı metinlerinden hareketle ABD yapımı yaşlılık temalı filmlerin, zamanların tümünde genel olarak negatif tonda ilerlediği ve pozitif duygularla bittiği sonucu çıkarılabilir.

Almanya yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde üç farklı zaman dilimi içerisinde, nötr duyguların baskın olduğu tespit edilmiştir. Altyazı metinlerinden hareketle Almanya yapımı yaşlılık filmleri özelinde dikkat çeken bir diğer nokta, 1920-1969 yılları arasında, genel tablonun aksine filmlerin pozitif duygularla başlayıp, negatif duygularla son bulmasıdır. Almanya yapımı yaşlılık temalı filmlerde, olumlu, olumsuz ya da nötr duygular açısından genel tabloda farklı olarak, filmlerin kendi içerisindeki zamansal anlatı akışından ziyade, dönemsel (tarihsel) zaman dilimlerine göre bir tutarlılık barındırdığını söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle, film süreleri boyunca olumlu, olumsuz ya da nötr duyguların bir hayli değişken olduğu, ancak ele alınan tarihsel periyotlar çerçevesinde aynı duyguların dengeli bir şekilde varlığını sürdürdüğünü söylemek mümkündür.

Fransa yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, üç farklı zaman dilimi içerisinde nötr duyguların baskın olduğu tespit edilmiştir. Fransa yapımı yaşlılık filmleri özelinde dikkat çeken bir diğer nokta, 1920-1969 ve 1970-1999 yılları arasında, genel tablonun aksine, filmlerin negatif duygularla başlayıp, daha negatif duygularla son bulmasıdır. Verilerden hareketle 2000-2021 döneminde pozitif duyguların varlığı artmışsa da genel tablonun aksine Fransa yapımı yaşlılık temalı filmlerin, tarihsel perspektifte hiçbir dönem mutlu (olumlu) bir son ile bitmediği gözlenmiştir.

İngiltere yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, üç farklı zaman dilimi içerisinde nötr duyguların baskın olduğu tespit edilmiştir. Altyazı metinlerinden hareketle İngiltere yapımı yaşlılık filmleri özelinde 2000-2021 döneminde pozitif duyguların dikkat çekecek şekilde arttığı ve bu

dönemde İngiltere yapımı yaşlılık temalı filmlerin, tarihsel perspektifte hiçbir dönem olmadığı kadar olumlu bir tablo çizdiği gözlenmiştir.

Japonya yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, üç farklı zaman dilimi içerisinde nötr duyguların baskın olduğu tespit edilmiştir. Verilerden hareketle 2000-2021 döneminde pozitif eğilimin dikkat çekici şekilde arttığı ve geçmiş dönemlere kıyasla Japonya yapımı yaşlılık temalı filmlerin, tarihsel perspektifte hiçbir dönem olmadığı kadar mutlu (olumlu) duygularla sonlandığı tespit edilmiştir.

Kıyas grubu filmlerinin, tarihsel perspektifte olumlu, olumsuz ya da nötr duygu yoğunlukları bakımından durağan olmadığı, iniş çıkışlı bir tablo sergilediği görülmüştür. Bunun aksine yaşlılık temalı filmlerin genel tablosunda, tarihsel perspektif yerine filmlerin kendi içerisindeki zaman akışı özelinde duygusal değişimler dikkat çekmektedir. Bu açıdan yaşlılık temalı filmlerin, kıyas filmlerinden farklı olarak olumlu, olumsuz ve nötr duygulanım açısından daha iniş çıkışlı olduğunu söylemek mümkündür.

Nefret Söylemi (Hate-Speech Analysis)

Yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, “dilinin saldırgan ve ayrıştırıcı olup olmadığına, nefret söylemi barındırıp barındırmadığına ve her iki olumsuz niteliğin metinlerde bulunup bulunmadığına” bakıldığında, tarihsel perspektifte saldırgan ve ayrıştırıcı ifadelerin daha baskın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ABD yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, tarihsel perspektifte saldırgan ve ayrıştırıcı ifadelerin daha baskın olduğu görülmüştür. 1920-1969 ve 2000-2021 yılları arasında ABD yapımı yaşlılık filmlerinin, söz konusu zaman dilimlerinde sona doğru yaklaşıldıkça daha sakin ve daha az tepkili bir üslubu benimsediğini göstermektedir. Diğer yandan 1970-1999 yılları arasında, diğer dönemlerden farklı olarak her üç söylemin de filmlerin genelinde inişli-çıkışlı seyrettiği görülmüştür.

Almanya yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, tarihsel perspektifte saldırgan ve ayrıştırıcı ifadelerin daha baskın olduğu görülmüştür. Tarihsel süreçte, altyazı metinlerinden hareketle Almanya yapımı yaşlılık filmlerinde geçmişten günümüze doğru saldırgan ve ayrıştırıcı ifadelerin daha belirgin hale geldiği görülmektedir. Buna karşın saldırı ve nefret unsurlarının hiçbirini barındırmayan ifadeler, geçmişten günümüze azalma eğilimindedir. Bu da Almanya yapımı yaşlılık filmlerinin geçmişten günümüze sert ve saldırgan bir tona meyil ettiğini göstermektedir.

Fransa yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, tarihsel perspektifte saldırgan ve ayrıştırıcı ifadelerin daha baskın olduğu görülmüştür. Fransa yapımı yaşlılık filmlerinin, filmin sonuna doğru daha kucaklayıcı, daha az ayrıştırıcı ve öfkeli bir üslubun benimsendiğini söylemek mümkündür. Diğer yandan tarihsel süreçte, saldırgan, ayrıştırıcı ifadeler, nefret söylemi ve her iki söylemi de barındırmayan ifadeler, altyazı metinlerinden hareketle Fransa yapımı yaşlılık filmlerinde geçmişten günümüze oransal olarak anlamlı bir farklılık sergilememiştir.

İngiltere yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, saldırgan ve ayrıştırıcı ifadelerin daha baskın olduğu görülmüştür. 2000-2021 yılları arasında İngiltere yapımı yaşlılık filmlerinin, filmin sonuna doğru daha kucaklayıcı, daha az ayrıştırıcı ve öfkeli bir üslubun benimsendiğini söylemek mümkündür. Diğer yandan 1920-1969 ve 1970-1999 yılları arasında saldırgan, ayrıştırıcı ifadeler, nefret söylemi ve her iki söylemi de barındırmayan ifadeler, altyazı metinlerinden hareketle İngiltere yapımı yaşlılık filmlerinde geçmişten günümüze oransal olarak benzer bir seyir izlemiştir.

Japonya yapımı yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde, saldırgan ve ayrıştırıcı ifadelerin daha baskın olduğu görülmüştür. 1970-1999 ve 2000-2021 yılları arasında Japonya yapımı örneklem filmlerinin, filmin sonuna doğru daha kucaklayıcı, daha az ayrıştırıcı ve öfkeli bir üslubun benimsendiğini söylemek mümkündür. Diğer yandan 1920-1969 yılları arasında saldırgan,

ayrıştırıcı ifadelerin, diğer dönemlere göre altyazı metinlerinde daha baskın bulunduğunu söylemek mümkündür.

Kontrol grubu filmlerinin altyazı metinlerinden hareketle saldırgan dilin en fazla 1970-1999 yılları arasında çekilen filmlerde bulunduğu görülmektedir. 1920-1969 yılları arasında çekilen kontrol grubu filmlerinde ise saldırgan dil en düşük düzeydedir. Buna karşın yaşlılık filmlerinde saldırgan dil tarihsel perspektifte genel olarak düzenli bir artış göstermiştir. Özetle yaşlılık filmlerinin saldırgan ve ayrıştırıcı dil açısından kontrol grubuna oranla zaman içerisinde daha sert bir noktaya evrildiğini söylemek mümkündür.

Tartışma

Çalışmada, Gerbner'in Yetiştirme Teorisinden hareketle, medya iletilerinde, hakim duygular aracılığıyla inşa edilen yaşlılık algısının anlaşılabilmesi ve zaman içindeki değişiminin gözlenebilmesi amacıyla farklı bir yaklaşım denenerek, yaşlılık temalı filmlerin duygu haritası oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun için yaşlılık temalı en çok filmi üreten ilk 5 ülkenin sinema filmlerine, 1920-1969, 1970-1999 ve 2000-2021 yılları kapsamında duygu analizi (sentiment, emotion, hate-speech analysis) uygulanmıştır.

Yaşlılık filmlerinin, genel film pazarındaki pozisyonuna göre sayısal olarak her ne kadar en fazla yaşlılık filmi üreten ülke ABD olsa da; üretilen toplam film sayısı ile yaşlılık temalı sinema yapımları oranlandığında, yaşlılık temalı filmlere en fazla yer veren ülke Fransa olarak tespit edilmiştir. Yaşlılık temalı filmler geçmişten günümüze doğru sayısal olarak artarken, toplam film oranına göre son 20 senedir azalma eğilimindedir. Bu durum, yaşlı nüfus artarken, toplam film üretimine oranla yaşlılık temalı filmlerin azaldığını göstermektedir. Dikkat çeken diğer nokta, Almanya yapımı yaşlılık temalı filmlerin neredeyse tamamının son 20 yılda çekilmiş olmasıdır.

Duygu çeşitliliği açısından yaşlılık filmlerinde, Ekman'ın (1992a, ss. 193-194) tanımladığı altı temel duyguya (şaşkınlık, öfke, korku, iğrenme, üzüntü

ve eğlence) bakılmıştır. Duygu çeşitliliği açısından yaşlılık temalı filmlerin “altyazı metinlerinde” “kızgınlık” duygusu, tüm zamanlarda en sık rastlanan duygu olarak karşımıza çıkmıştır. “Kızgınlık” duygusunun filmlerin altyazı bilgilerinde bulunma eğilimi, diğer duygulara kıyasla nispeten daha fazladır. Bu duyguyu sırasıyla “iğrenme, neşe, korku ve üzüntü” duyguları takip etmektedir. Analiz sonuçlarına göre yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinlerinde en az varlık gösteren duygu “şaşkınlık” olarak tespit edilmiştir.

Tüm yaşlılık temalı filmlerin altyazı metinleri 30’ar dakikalık bölümlere ayrıldığında, 1970-1999 yılları arasında duygu geçişlerinin daha az keskin olduğu ve her bir duygunun yoğunluğunun birbirine yakın sayılabilecek şekilde varlık gösterdiği dikkat çekmektedir. Aynı dönemde öte yandan, altyazı metinlerinden hareketle yaşlılık temalı filmlerin genel olarak, üzüntünün azaldığı bir son ile bittiğini söylemek mümkündür. Özetlemek gerekirse, 1920-1969 yıllarında, filmlerin başından sonuna değin duygu iniş çıkışlarının çok fazla olduğu, sonraki dönemden günümüze, bu iniş çıkışların daha az keskin ve tüm duygulara yer verecek türden dengeli bir yoğunlukta seyrettiği söylenebilir. Bu da sinemanın ilk dönem filmlerde yaşlılığa dair dikkat çekici bir duygu dalgalanımı inşa edilirken, günümüze doğru yaşlılığa dair daha dengeli duygular inşa edildiğini düşündürmektedir.

Kıyas grubu filmlerinin altyazı metinlerinde duygu çeşitliliğine bakıldığında, genel olarak kızgınlık duygusu öne çıkmıştır. Ancak genel olarak 1970 ve 2021 yılları arasında kıyas grubu filmlerinde kızgınlık ve iğrenme duygularının hakim olmasının yanı sıra duygusal açıdan inişli çıkışlı bir seyir gözlenmiştir. Genel olarak gerilimli bir duygusal yapı öne çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, duygusal zıtlıkların bir arada ve benzer düzeylerde varlıklarının hissedildiği söylenebilir. Söz konusu döneme dair dikkat çeken bir diğer nokta, korku duygusunun, kıyas grubu filmlerinde geçmişten günümüze doğru dikkat çekici şekilde baskınlığını yitirmesidir.

Yaşlılık temalı filmlerle kıyas grubu filmlerini

duygu türleri açısından karşılaştırıldığında, yaşlılık temalı filmlerin geçmişten günümüze yaklaştıkça tüm duygulara daha dengeli şekilde yer verdiği; buna karşın kıyas grubu filmlerinde tarihin tüm zamanlarında duyguların dikkat çekici bir iniş çıkış halinde bulunduğu gözlenmiştir. Bu durum, zaman ve ülke fark etmeksizin, yaşlılık filmlerinde çok çeşitli duygulara bir arada ve dengeli şekilde yer verildiğini düşündürmektedir.

Sonrasında, olumlu, olumsuz ya da nötr duygu yoğunlukları bakımından yaşlılık temalı filmlerle kıyas grubuna ait filmler karşılaştırılmıştır. Özetlemek gerekirse, geçmişten günümüze doğru yaşlılık temalı filmlerde genel olarak olumsuz duygular hakimdir. Fakat bununla birlikte olumsuz duygular geçmişten günümüze doğru azalırken, olumlu duygular artış halindedir. Buna ek olarak, Japonya yapımı yaşlılık temalı filmlerde genel tabloda daha olumlu bir tablo ile karşılaşılmıştır. Bu durumda genel olarak yaşlılık filmlerinin duygusal açıdan olumlu yöne doğru ilerlediği, Japonya sinemasının yaşlılığı diğer ülkelere göre en olumlu şekilde kurduğu sonucu çıkarılabilir.

Elde edilen sonuçları kıyas grubu filmleri ile karşılaştırıldığında, kıyas grubu filmlerinin, tarihsel perspektifte düzenli olarak duygusal değişim geçirirken; yaşlılık temalı filmlerin genel tablosu bunun aksine, filmlerin kendi içerisindeki zaman akışı çerçevesinde duygusal değişimler sergilediği yönündedir. Bu durum, zaman ve ülke fark etmeksizin yaşlılık filmlerinde olumluluk ve olumsuzluk açısından film süresi boyunca duygusal iniş çıkışların fazla olduğunu düşündürmektedir.

Sonrasında, yaşlılık temalı filmler saldırganlık ve nefret unsurları bakımından kıyas grubu filmleri ile karşılaştırılmıştır. Altyazı metinlerinden hareketle yaşlılık filmlerindeki saldırgan dilin tarihsel perspektifte genel olarak düzenli şekilde arttığı gözlenmiştir. Bunun tersine, kontrol grubu filmlerinde ise saldırgan dilin, en eski tarihlerdeki filmlerde çok az iken günümüze doğru önce çoğaldığı, sonra ise yeniden azaldığı gözlenmiştir. Nefret söylemine baktığımızda, her iki film grubunda da tarihsel perspektifte düzenli bir

artış olduğu gözlenmiştir. Bu durum, genel olarak sinema dilinin günümüze doğru nefret unsurlarını daha fazla barındırdığını düşündürmektedir.

Ülke sinemaları açısından bakıldığında, saldırgan dil en fazla ABD yapımı yaşlılık filmlerinde görülmüştür. Nefret söylemi ise en fazla Alman yapımı yaşlılık temalı filmlerde tespit edilmiştir. Benzer şekilde negatif söylem de en fazla Alman yapımı yaşlılık filmlerinde görülmüştür. Diğer dört ülke ile karşılaştırıldığında en pozitif söyleme İngiliz yapımı yaşlılık filmlerinde rastlanmıştır. Ancak genel olarak tüm ülkelerin yaşlılık filmlerinde nefret söylemine az rastlanmıştır. Buna karşın yaşlılık temalı filmlerde saldırgan dil, nefret söylemine kıyasla daha fazladır.

Bulguların doğru bağlamlara oturtulabilmesi adına, sinemadan bağımsız bir şekilde yaşlılık olgusuna bakıldığında, bir şekilde yaşlılığın kronolojik, biyolojik, psikolojik ve toplumsal/sosyal yaşlanma şeklinde temel bileşenlerinin bulunduğu görülmektedir. Yaşlılık bu açıdan, yönetilmesi gereken konu başlıkları olarak çeşitli uzmanlık alanlarına ayrılmıştır. Yaşlılığın, engellenemeyeceği konusunda -şimdilik- her ne kadar genel bir uzlaşma bulunsa da yönetilmesi gerektiği konusunda da benzer bir kabul durumundan söz edilebilir. Bu açıdan çalışmanın bulgularına, yaşlılığın toplumsal ve sosyal bileşeni özelinde nasıl kurulduğu ve yönetildiği odağında yaklaşmıştır.

Yaşlılığın, toplumsal ve sosyal bileşeni özelinde nasıl kurulduğu ve yönetildiği ile ilgili olarak sosyal bilimlerde, çeşitli kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Süreklilik kuramı, alt-kültür kuramı, rol kuramı, sembolik etkileşimcilik kuramı, etiketleme (damgalama) kuramı, yaş tabakalaşması kuramı ve yeterlilik kuramı ve toplumsal değiş-tokuş kuramı bunlardan bazılarıdır. Özetle toplumsal yaşlanma, yaşlılığı toplumsal yapı içerisinde ele alarak yaşlanmaya yönelik durumlara, yaşlı bireylerin toplum içerisindeki sosyal yapılarla etkileşimi açısından yorum getirmektedir. Toplumsal yaşlanma penceresinden getirilen yaşlılık yorumları genel olarak yaşlı bireylerin, fiziksel yaşlılığına bağlı olarak

çevreyle ve kendileriyle ilişkisini nasıl kurduğuna odaklanmaktadır ve bu da kültürel dinamiklerin yanı sıra, Gerbner'in Yetiştirme Teorisi'nde de vurguladığı üzere medya iletileriyle oldukça ilişkilidir. Yetiştirme Teorisi'nde (Gerbner ve Gross 1976) araştırmacılar, içerik çözümleme yöntemini kullanarak bir kültürü medya üzerinden analiz etmeye çalışır ve televizyondan aktarılan kültürel değerlerin toplumda bir kanıksama oluşturduğunu iddia ederler. Onlara göre televizyon tutumları eker, yetiştirir ve nüfusun günlük kültürünün ortak kaynağını oluşturur. İstenen ortam veya bireyin oluşması uzun zamanı almaktadır. Süreç sonunda televizyon aracılığıyla yapay bir kültür oluşturulmaktadır. Bu açıdan elde edilen bulguların, diğer bir deyişle yaşlılık temalı film diyaloglarındaki duygu yapılarının, genel olarak filmleri üreten ülkelerin kültürel dinamikleriyle uyumlu sonuçlar ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Örneğin Batı kültürüyle karşılaştırıldığında, Asya toplumlarının yaşlanmaya karşı daha olumlu bir bakış açısı benimsediği görülmektedir (Simpkins ve Simpkins, 2007, s. 48). Buradaki "olumlu" ifadesi, "aktif yaşlanma" anlayışıyla karıştırılmamalıdır. Japonya, Çin ve Güney Kore gibi ülkelerde yaşlanma, toplumda artan bir saygı ve daha büyük bir etki ile ilişkilidir (Chang vd., 1984, s. 109; Sung, 1994, ss. 199, 204-206; Levy ve Langer, 1994, s. 996). Bu tür inançlar ve uygulamalar genellikle yaşlılara saygı kavramlarını vurgulayan ve bu yaşlı üyelere hem ailevi hem de sosyal bağlamlarda daha saygın bir rol veren Konfüçyüsçü değerlerin güçlü etkisinden türetilir (Sung, 1994, ss. 201-202). Her ne kadar 20. yüzyılın ikinci çeyreğinden bu yana toplumsal ve ontolojik değişiklikler geçiyor olsa da Japon toplumunun yaşlılığa yönelik bu kültürel tutumu, Japon sinemasına yansımış durumdadır (Tello-Diaz, 2019, s. 587). Bu kültürel eğilimler, Japonya yapımı yaşlılık temalı filmlerin diğer ülkelere kıyasla az da olsa daha iyimser bir duygu yapısı ortaya koyması şeklinde çalışmamıza yansımıştır.

Diğer yandan küresel anlamda yaşlı nüfusun arttığı günümüz koşullarında, 21. yüzyılın en başından itibaren bilhassa medya aracılığıyla,

“aktif yaşlanma” gibi yeni yaşlanma biçimleri kurulmaya başlanmıştır (Ylänne, 2015, s. 371). Özetle, 1990'lardan bu yana yaşlı insanlar, özellikle genç-yaşlılar (üçüncü yaş), giderek daha fazla olumlu niteliklere sahip olarak tasvir edilmiştir. Buna ilaveten, yaşlı-yaşlı (dördüncü yaş) yaş grubu, programlarda ve reklamlarda eskiye oranla daha fazla, ancak gençlere göre daha az olumlu niteliklerle tasvir edilmeye devam etmiştir (Edström, 2018, ss. 80, 84). Edström'e (2018, s. 88) göre bu durum, son on yıllarda başarılı yaşlanma söylemiyle uyumlu şekilde aktif olmak, hayattan zevk almak ve sağlıklı bir yaşam tarzı sürdürmek gibi olumlu niteliklere sahip genç-yaşlı insanların medyadaki görünürlüğündeki belirgin artışta kendini gösterir. Bunu destekleyecek şekilde Loos ve Ekström (2014, s. 261), yaşlı temsillerindeki olumlu eğilimin, belirli bir noktada yaşlı insanların pazarlama stratejistleri tarafından potansiyel tüketiciler olarak görülmesinin bir sonucu olabileceğini ifade eder. Bulgularımız söz konusu başarılı yaşlanma söylemini, olumlu duygu yapısının günümüze doğru güçlenmesi şeklinde desteklemektedir.

Geçmişten günümüze doğru, özellikle 2000'li yıllardan itibaren hem yaşlılık temalı filmlerin hem de popüler filmlerin metinlerindeki duygu yapısının az da olsa daha olumlu bir noktaya evrildiği görülmüştür. Bu durum, artan küresel demografik hareketlilik, web aracılığı zaman ve mekan kısıtının ortadan kalkması gibi nedenlerle çok daha farklı kültürel yapılar maruz kalmak, bu farklılıkların internet aracılığıyla, eskiye oranla daha görünür ve bilinir olması, bireysel ve toplumsal aktivizmin güçlenmesi gibi nedenlerle, kamusal yaptırımın eski yıllara nazaran daha dönüştürücü bir unsur haline gelmesiyle (Baek, 2018, s. 14; Hou, 2020; Pain, 2021, ss. 2, 4; Schmitz vd., 2020, s. 12) ilişkilendirilebilir.

Sinemanın üretildiği kültürün değerleriyle kurgulanan hikâye ve karakterler, söz konusu kültürün dinamiklerine yönelik önemli ipuçları vermektedir. Sinemayı, bu özelliği nedeniyle kültürel çeşitliliğin izlenebileceği zengin bir veri kaynağı olarak düşünmek mümkündür. Hofstede

(1984, s. 82) bunu, düşünmenin ortak bir biçimde programlanması olarak nitelendirir. Hofstede'ü destekleyecek şekilde bu çalışmada, coğrafya, zaman ve medya etkisiyle oluşan kültürel dinamiklerin, sinema filmlerinin diyaloglarındaki hakim duygular aracılığıyla “yaşlılık ve yaşlanma” olgusuna yönelik doğrudan ya da dolaylı etkisinin izlerini sürmek mümkündür.

Sonuç

Çalışmada, medya iletileri aracılığıyla yaşlılığa yönelik inşa edilen duyguların anlaşılmasına katkıda bulunabilecek alternatif bir bakış açısı oluşturmak amacıyla, farklı bir yaklaşım denenerek, yaşlılık temalı film diyaloglarının duygu yapısına bakılmıştır.

Dünya nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturdukları göz önüne alındığında, yaşlılığa yönelik toplumsal algının, yaşlı bireylerin yanı sıra toplumun diğer tüm dinamikleri için ne denli önem taşıdığı daha iyi anlaşılabilir. Bu açıdan yaşlılık temalı filmlerde kurulan duygular, Gerbner'in Yetiştirme Teorisi ile vurguladığı üzere, izlerkitlede yaşlılık algısının şekillenmesinde bir hayli önem kazanır.

Yaşlılık temalı filmlerin metinlerinden elde edilen sonuçlara göre, daha eski tarihlerde gülünç, korkunç, parodik ve trajik duygular daha ağır basarken, günümüze doğru öfke, kızgınlık, üzüntü gibi tonlar öne çıkmıştır. Bu durum, yaşlılığın çok eski tarihlerde bir kara-komedi ya da trajik-komedi olarak stereotip ağırlıklı, karikatürize edici unsurlarla ele alındığını; günümüze doğru ise daha dramatik ve hüznü unsurlarla tasvir edildiğini düşündürmektedir. Yani duygu yapısı açısından daha eski sinema metinlerinde yaşlılığın komik, gülünç, çirkin, tuhaf ve ürkütücü şekilde ele alınırken günümüze doğru merhamet edilmesi gereken, korunup kollanması gereken, değer verilmesi gereken bir dramatik unsur olarak ele alındığını söylemek mümkündür. Bu açıdan yaşlılığa dair toplumsal açıdan alınan yol, onlara gülmek ve onlarla dalga geçmek yerine, onların yaşamımızda bir duygusal yüke dönüşmesi şeklinde betimlenebilir.

Duygu yapısı açısından yaşlılık filmlerinin, genel olarak zamanların tümünde gerilimli, agresif, depresif ve negatif duyguların, olumlu duygulara oranla daha fazla bulunduğu söylenebilir. Geçmişten günümüze doğru özellikle saldırgan ve ayrıştırıcı dil açısından daha sert yöne evrildiği de göz önüne alındığında yaşlılık temalı filmlerin, duygu yapısı bakımından yaşlılığın modern toplumların krizine dönüşmesine hizmet ettiğini düşünebilir. Bunun yanı sıra kıyas grubu filmlerinin dilinde de tarihsel perspektifte nefret ve saldırganlık tonunun arttığı göz önüne alınırsa genel olarak sinema dilinin sert bir yöne evrildiğini düşünmek daha yerinde olacaktır. Her ne kadar negatif duyguların ağırlıkta olduğu gözlemlense de yaşlılık temalı filmlerin, kıyas grubu filmleriyle karşılaştırıldığında, belli belirsiz de olsa daha olumlu bir duygu haritası ortaya koyduğunu söylemek mümkündür.

Elde edilen sonuçlar, yaşlılık temalı filmlere yönelik geçmiş çalışmaları desteklemekle birlikte, çıkarımlarımızın dışında pek çok açıdan derinlemesine incelenmeye ve çeşitli bağlamlarda yorumlanmaya elverişli, yeni bir perspektif sunmaktadır. Bu açıdan, bu çalışma ile yaşlılık sinemasına dair ortaya konmaya çalışılan duygu yapısının gelecek akademik çalışmalarda ve film yapımlarında, yaşlılığa dair bir iç görü sağlaması ve çıkan sonuçların, birbirinden farklı bağlamlarda tartışılabilmesi için elverişli bir kaynak oluşturması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Baek, K. (2018). The geographic dimension of citizenship in digital activism: Analysis of the relationships among local and global citizenship, the use of social networking sites, and participation in the occupy movement. *American Behavioral Scientist*, 62(8), 1138-1156.
- Bryant, J., & Miron, D. (2004). Theory and research in mass communication. *Journal of Communication*.
- Casado-Gual, N. (2020). Ageing and romance on

the big screen: the 'silvering romantic comedy' Elsa & Fred. *Ageing & Society*, 40(10), 2257-2265.

- Chang, B. L., Chang, A. F., & Shen, Y. (1984). Attitudes toward aging in the United States and Taiwan. *Journal of Comparative Family Studies*, 15(1), 109-130.
- Chivers, S. (2011). *The silvering screen: Old age and disability in cinema*. University of Toronto Press.
- Cohen-Shalev, A. (2009). *Visions of aging: Images of the elderly in film*. Apollo Books.
- Cowgill, D. O., & Holmes, L. D. (1972). Summary and conclusions: The theory in review. *Aging and Modernization*, 305-323.
- Crosthwaite, A. (2014). "Visions of Aging in U.S. Cinema." *L'Invecchiamento-Aging*, 10 (3): 27-32.
- Davidson, T., Warmsley, D., Macy, M., & Weber, I. (2017, May). Automated hate speech detection and the problem of offensive language. *İçinde Proceedings of the international AAAI conference on web and social media*, 11 (1), 512-515.
- Dolan, J. (2018). *Contemporary cinema and 'old age': Gender and the silvering of stardom*. Springer Press.
- Edström, M. (2018). Visibility patterns of gendered ageism in the media buzz: A study of the representation of gender and age over three decades. *Feminist Media Studies*, 18 (1), 77-93.
- Ekman, P. (2000). Basic emotions. In Dalglish, T. & Power, M. (Edt.). *Handbook of Cognition and Emotion*, 98(45-60), 16, John Wiley & Sons.
- Ekman, P. (1992a). An argument for basic emotions. *Cognition & Emotion*, 6(3-4), 169-200.
- Ekman, P. (1992b). Are there basic emotions? *Psychological Review*, 99(3), 550-553.

- Ekman, P. & Cordaro, D. (2011). What is meant by calling emotions basic? *Emotion Review: Journal of the International Society for Research on Emotion* 3(4), 364–370.
- Ekman, P. & Friesen, W. V. (1982). Felt, false, and miserable smiles. *Journal of Nonverbal Behavior*, 6 (4), 238–52.
- Fernández-Gavilanes, M., Juncal-Martínez, J., García-Méndez, S., Costa-Montenegro, E., & González-Castano, F. J. (2018). Creating emoji lexica from unsupervised sentiment analysis of their descriptions. *Expert Systems with Applications*, 103, 74-91.
- Gerbner, G. (1977). Television: The new state religion? *Review of General Semantics*, 34 (2), 145–50.
- Gerbner, G. & Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile, *Journal of Communication*, 26 (2), pp.172–199
- Ge, Y., Qiu, J., Liu, Z., Gu, W., & Xu, L. (2020). Beyond negative and positive: Exploring the effects of emotions in social media during the stock market crash. *Information Processing & Management*, 57(4), 102218.
- Greenberg, L. S. (2004). Emotion–focused therapy. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 11(1), 3-16.
- Gross, J. J., & Levenson, R. W. (1995). Emotion elicitation using films. *Cognition & Emotion*, 9(1), 87-108.
- Gruebner, O., Lowe, S. R., Sykora, M., Shankardass, K., Subramanian, S. V., & Galea, S. (2017). A novel surveillance approach for disaster mental health. *PLoS One*, 12(7), 0181233.
- Harb, J. G., Ebeling, R., & Becker, K. (2020). A framework to analyze the emotional reactions to mass violent events on Twitter and influential factors. *Information Processing & Management*, 57(6), 102372.
- Hofstede, G. (1984). The cultural relativity of the quality of life concept. *Academy of Management Review*, 9(3), 389-398.
- Hou, L. (2020). Rewriting “the personal is political”: young women's digital activism and new feminist politics in China. *Inter-Asia Cultural Studies*, 21(3), 337-355.
- Hungwe, K. N. (2005). Narrative and ideology: 50 years of film-making in Zimbabwe. *Media, Culture & Society*, 27(1), 83-99.
- Izard, C. E. (2007). Basic emotions, natural kinds, emotion schemas, and a new paradigm. *Perspectives on Psychological Science*, 2(3), 260-280.
- Kanavos, A., Perikos, I., Hatzilygeroudis, I., & Tsakalidis, A. (2018). Emotional community detection in social networks. *Computers & Electrical Engineering*, 65, 449-460.
- Kozloff, S. (2000). *Overhearing film dialogue*. University of California Press.
- Kracauer, S. (1997). *Theory of film: The redemption of physical reality*. Princeton University Press.
- Kubrak, T. (2020). Impact of films: Changes in young people's attitudes after watching a movie. *Behavioral Sciences*, 10(5), 86.
- Levy, B. R., & Myers, L. M. (2004). Preventive health behaviors influenced by self-perceptions of aging. *Preventive medicine*, 39(3), 625-629.
- Levy, B., & Langer, E. (1994). Aging free from negative stereotypes: Successful memory in China among the American deaf. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(6), 989.

- Loos, E. & Ekström, M. (2014) Visually representing the generation of older consumers as a diverse audience: Towards a multidimensional market segmentation typology. *Participations: Journal of Audience and Reception Studies*, 11(2), 258-273.
- Luhmann, N. (2000). *The reality of the mass media*. Stanford University Press.
- Matsumoto, D., Hwang, H. C., & Frank, M. G. (2013). Emotional language and political aggression. *Journal of Language and Social Psychology*, 32(4), 452-468.
- Maydanchik, A. (2007). *Data quality assessment*. Technics publications.
- Meneghel, S. N., & Minayo, M. C. D. S. (2021). Dependent aging: what does cinema show?. *Ciência & Saúde Coletiva*, 26, 67-76.
- Morgan. 2009. "Cultivation Analysis and Media Effects." *The SAGE Handbook of Media Processes and Effects*, 69–82.
- Munezero, M., Montero, C. S., Sutinen, E., & Pajunen, J. (2014). Are they different? Affect, feeling, emotion, sentiment, and opinion detection in text. *IEEE Transactions on Affective Computing*, 5(2), 101-111.
- Nelson, T. D. (Edt.). (2004). *Ageism: Stereotyping and prejudice against older persons*. MIT Press.
- Olesen, C. G., & Kisjes, I. (2018). From Text Mining to Visual Classification: Rethinking Computational New Cinema History with Jean Desmet's Digitised Business Archive. *TMG Journal for Media History*, 21(2).
- Pain, P. (2021). It took me quite a long time to develop a voice: Examining feminist digital activism in the Indian #MeToo movement. *New Media & Society*, 23(11), 3139-3155.
- Pérez, J. M., Giudici, J. C., & Luque, F. (2021). Pysentimiento: A python toolkit for sentiment analysis and socialNlp tasks. *arXiv preprint*, arXiv:2106.09462.
- Piçarra, N., Reis, E., Chambel, T., & Arriaga, P. (2022). Searching, Navigating, and Recommending Movies through Emotions: A Scoping Review. *Human Behavior and Emerging Technologies*.
- Rancièrè, J. (2019). *The intervals of cinema*. Verso Books.
- Ren, G., & Hong, T. (2019). Examining the relationship between specific negative emotions and the perceived helpfulness of online reviews. *Information Processing & Management*, 56(4), 1425-1438.
- Roberts, K., Roach, M. A., Johnson, J., Guthrie, J., & Harabagiu, S. M. (2012, May). EmpaTweet: Annotating and Detecting Emotions on Twitter. *In Lrec*, 12(12), 3806-3813.
- Schmitz, H. P., Dedmon, J. M., Bruno-van Vijfeijken, T., & Mahoney, J. (2020). Democratizing advocacy?: How digital tools shape international non-governmental activism. *Journal of Information Technology & Politics*, 17(2), 174-191.
- Shanahan, J., Shanahan, J., James, S., & Morgan, M. (1999). *Television and its viewers: Cultivation theory and research*. Cambridge University Press.
- Shen, C. W., Chen, M., & Wang, C. C. (2019). Analyzing the trend of O2O commerce by bilingual text mining on social media. *Computers in Human Behavior*, 101, 474-483.
- Shrum, L. J. (2017). Cultivation theory: Effects and underlying processes. *The International Encyclopedia of Media Effects*, 1-12.
- Simpkins, C. A., & Simpkins, A. M. (2007). El confucianismo y las tradiciones marciales asiáticas. *Revista de Artes Marciales Asiáticas*, 2(2), 46-53.

- Sreenivasan, S. (2013). Quantitative analysis of the evolution of novelty in cinema through crowdsourced keywords. *Scientific Reports*, 3(1), 1-11.
- Sung, K. T. (1994). A cross-cultural comparison of motivations for parent care: The case of Americans and Koreans. *Journal of Aging Studies*, 8(2), 195-209.
- Tan, E. S. (2018). A psychology of the film. *Palgrave Communications*, 4(1).
- Tan, E. S. (1995). Film-induced affect as a witness emotion. *Poetics*, 23(1-2), 7-32.
- Tello Díaz, L. (2019). Collectivism, Confucian ethics, tradition, and patriarchy in the era of kôreika shakai: Family institutions according to Yasujirô Ozu and Yôji Yamada. *Estudios de Asia y África*, 54(3), 585-618.
- Virginia, G. (2016). Sentiment classification of film reviews using IBM. İçinde, 2016 7th International Conference on Intelligent Systems, Modelling and Simulation (ISMS) (pp. 78-82). IEEE.
- Ylänne, V. (2015). Representations of ageing in the media. İçinde Grenier, A (Edt.), *Handbook of Cultural Gerontology* (pp. 391-398). Routledge Press.

Extended Abstract

Developing technology and falling birth rates are transforming the living conditions of people of all ages. The segment most affected by this transformation is undoubtedly the elderly. Perceptions of aging can affect social behaviors and expectations towards older people (Pasupathi & Löckenhoff 2002), as well as older adults' coping processes with aging (Levy & Myers 2004). The role of the media in the construction of the perception of old age is very important. Cultivation theory, conceptualized by George Gerbner in the 1960s and 1970s, argues that television significantly affects individuals' perceptions of social reality (Gerbner, 1977). Based on the impact of media

messages on individuals' perceptions, it is possible to say that the perception of old age produced in old age-themed movies shapes our perceptions of old age in real life.

Emotions play a significant role in the transformation of cinema messages into perceptions (Kubrak, 2020; Ranciere, 2019; E. S. Tan, 2018; E. S.-H. Tan, 1995). Film texts constitute a favorable ground to trace the emotions that play an active role in the reception of meaning and culture produced through cinema. In this respect, film dialogues also play an important role in the formation of the audience's emotions and perceptions (Kozloff, 2000). In other words, the emotions and perceptions that media messages create in the audience within the framework of any phenomenon are very effective in the audience's understanding and positioning of that phenomenon. Therefore, mass media in general and cinema in particular play a major role in shaping the social meaning of old age and constructing the emotional structure of this phenomenon. In addition, cinema is a suitable tool for monitoring the cultural politics of emotions due to its ideological nature (Hungwe, 2005).

From this point of view, in our study, the phenomenon of old age was analyzed through emotional codes in order to obtain clues about how the old age constructed through films can shape our perception of old age in real life. A descriptive, emotional map of the dialogues in old age-themed films was tried to be drawn through text mining. The reason for choosing the text mining method is to obtain more holistic results about the emotional structure of the dialogues in old age cinema. In other words, our study was motivated by the potential of data mining techniques, which have been developed to acquire, process and transform large amounts of data into meaningful results in order to create an emotional map, to provide a comprehensive perspective on old age fictionalized through cinematic texts.

In our study, the data that emerged as a result of the dynamics and requirements of the digital age were integrated with cinematic possibilities and

the subtitle texts of the films were analyzed for emotions, feelings and hate speech. As a result, all the films (379) made in the last 100 years that focus on old age were analysed descriptively through text mining in terms of the cultural politics of the emotional structures embedded in their dialogues. The same process was carried out for the comparison group films in order to reveal whether the emotions embedded in the dialogues of the old age-themed films differed from the other films. The comparison group should not be considered as a control group as in experimental research. The comparison group in our study can be considered as a qualitative comparison group created to compare the categorical variables in our focus. Afterwards, the results obtained were interpreted with a descriptive approach in terms of the cultural politics of emotions from a historical perspective, and clues were obtained on how our social perception of old age is constructed through the media based on Gerbner.

In this respect, our study brings a descriptive approach to the change of emotions embedded in the dialogues of old age films over time and reveals the cultural politics of emotions within the framework of both cinema and old age studies.

Finally, in order to avoid confusion, it should be emphasized that this research is not a representative study. Our research focuses on describing the emotional structure embedded in ageing-themed films through data mining methods. Thanks to the emotional structure uncovered, our study is expected to offer an alternative perspective on social aging debates. The research data will constitute a comprehensive resource for other researchers that can be addressed in various contexts.

In the study, firstly, the literature on the subject and then the conceptual framework are presented. Subsequently, the methodology of the study is discussed. Afterwards, the results of the application we conducted to create the emotional map of old age-themed films are discussed in detail.

Yazar Bilgileri

Author details

“(Sorumlu Yazar **Corresponding Author**) Dr. Öğr. Gör., Atılım Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, duygul.ergun@atilim.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5639-8615

““Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi Yapay Zeka ve Veri Mühendisliği Bölümü savas.takan@ankara.edu.tr, Orcid: 0000-0002-7718-9476

““Prof. Dr., Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, oya.paker@ege.edu.tr, Orcid: 0000-0003-2104-4267

Katkı Oranı

Author Contribution Percentage:

Birinci yazar % 70 First Author % 70

İkinci yazar % 20 Second Author % 20

Üçüncü yazar % 10 Third Author % 10

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar Supporting-Sponsor

Institutions or Organizations:

Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır. None

Çıkar Çatışması

Conflict of Interest

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. None

Kaynak Göstermek İçin

To Cite This Article

Ergün Takan, D., Takan, S. & Paker, K. O. (2024). Yaşlılık temalı sinema filmlerinde diyalogların duygu haritası. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (66), 1-20. <https://doi.org/10.47998/ikad.1284248>

Ekler**Figürler / Tablolar****Tablo 1**
Ülkelere göre duygular

Countries	Negative	Neutral	Positive	Anger	Disgust	Fear	Sadness	Joy	Offensive	Hate
France	0,2825	0,5449	0,1726	0,1557	0,0706	0,0453	0,0126	0,0283	0,5572	0,0978
Germany	0,3939	0,5037	0,1024	0,1605	0,0548	0,0608	0,0254	0,0263	0,5556	0,1069
Japan	0,3474	0,4952	0,1574	0,1692	0,0735	0,0206	0,0270	0,0270	0,5166	0,0937
United Kingdom	0,2467	0,5107	0,2427	0,1377	0,1028	0,0180	0,0090	0,0353	0,5851	0,0966
United States	0,2788	0,5014	0,2199	0,1420	0,0856	0,0218	0,0127	0,0433	0,6137	0,0952

Tablo 2
Yıllara göre duygular

Years	Negative	Neutral	Positive	Anger	Disgust	Fear	Sadness	Joy	Offensive	Hate
1920-69	0,2780	0,5457	0,1762	0,1486	0,1168	0,0271	0,0052	0,0233	0,5179	0,0921
1970-99	0,2504	0,5336	0,2159	0,1833	0,0730	0,0207	0,0115	0,0367	0,5472	0,0960
2000-20	0,3053	0,5043	0,1904	0,1496	0,0748	0,0291	0,0176	0,0371	0,5801	0,1008

Tablo 3
Film sürelerine göre duygular

Minutes	Negative	Neutral	Positive	Anger	Disgust	Fear	Sadness	Joy	Offensive	Hate
30	0,2767	0,5265	0,1968	0,1588	0,0662	0,0213	0,0054	0,0300	0,5731	0,1038
60	0,3071	0,4948	0,1981	0,1505	0,0841	0,0275	0,0088	0,0269	0,5933	0,1040
90	0,3064	0,5161	0,1776	0,1598	0,0847	0,0336	0,0200	0,0317	0,5869	0,1028
120	0,2908	0,4919	0,2173	0,1658	0,0779	0,0297	0,0264	0,0648	0,5186	0,0850
150	0,1698	0,6700	0,1602	0,1211	0,0619	0,0058	0,0467	0,0266	0,4706	0,0746
180	0,1058	0,4649	0,4293	0,3259	0,0037	0,0032	0,0011	0,0236	0,4822	0,1093